

แนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม
ในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท หมู่ที่ 1 บ้านปราสาท ตำบลปราสาท
อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

Guidelines for integrating local wisdom through the social
engineering process in the operations of Ban Prasat School,
Village No. 1, Ban Prasat, Prasat Subdistrict,
Huai Thap Than District. Sisaket Province

ธัญพงศ์ สารรัตน์¹, คณิงชัย วิริยะสุนทร², ชำนาญ โสดา³, ชลธิชา โรจนแสง⁴, น้ำผึ้ง ท่าคอง⁵,
ชุตินา เมฆวัน⁶, ชนิตา ตันไพบูลย์⁷ เกลิมพล สวัสดิ์พงษ์⁸ และ เกริกกฤษฎณ์ โชคชัยรัชดา⁹
Thanyapong Sararat¹, Khaneangchai Viriyasoonthon², Chamnan Soda³,
Chonticha Rojanasang⁴, Nhumpung Thaklong⁵, Chutima Makhakun⁶,
Chanida Tonpaiboon⁷ Chalermpon Sawatpong⁸ and Kerkkrit Chokchairatchada⁹

¹⁻⁸คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

⁹สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย

¹⁻⁸Faculty of Education and Human Development, Sisaket Rajabhat University, Thailand

⁹Isan Arts and Culture Research Institute, MahaSarakhm University, Thailand

¹thanyapong.s@sskru.ac.th, ²Khaneangchai_W@hotmail.com, ³Chamman.S@hotmail.com,

⁴Chonticha.R@hotmail.com, ⁵Nhumpungtha@gmail.com, ⁶Chumak_N@gmail.com, ⁷Chani.T@sskru.ac.th

⁸Chalermpon.S@hotmail.com and ⁹historypepe@gmail.com

Received : April 7, 2024;

Revised : July 28, 2024;

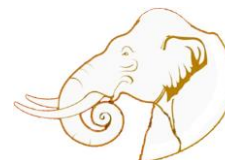
Accepted : August 9, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ 3) ศึกษาแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคมในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท หมู่ที่ 1 บ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสำรวจ กลุ่มประชากรที่ใช้ ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพภูมิปัญญาไทยทั่วไปและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ มีทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านเกษตรกรรม ด้านหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านศาสนาและประเพณี

2) สภาพทั่วไปของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนที่โรงเรียนบ้านปราสาท มีทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน การประชุมร่วมกันระหว่างครู คณะกรรมการ ผู้ปกครอง นักเรียน อันนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรงจากผู้รู้ในท้องถิ่น ให้นักเรียนมีทักษะในการทำงานเป็นหมู่คณะ ฝึกทักษะการคิด สื่อสาร ประสาน และพัฒนาสู่การเป็นนวัตกรรมชุมชน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่สอดคล้องกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ดังกล่าวแล้ว

3) ในการบูรณาการภูมิปัญญาชุมชนสู่การเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านปราสาท ได้มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องเหมาะสมในแต่ละสาระวิชา การดำเนินการเรียนการสอนในแต่ละเรื่องจะมีสื่อการสอนประเภทสื่อทำมือ และภาพวาดระบายสี มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นวัดผลประเมินผล โดยสรุปออกมาเป็นผลดี และอุปสรรคปัญหา เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป

โดยสรุป โรงเรียนบ้านปราสาท ได้นำภูมิปัญญาของชุมชนบ้านปราสาททุกประเภทมาจัดการเรียนการสอนในทุกสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระผ่านกระบวนการวิศวกรสังคม โดยความร่วมมือร่วมใจระหว่างครูและผู้ปกครอง จนได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น; โรงเรียนบ้านปราสาท; วิศวกรสังคม; หลักสูตรท้องถิ่น

Abstract

This article aimed to study 1) the state of local wisdom of the Ban Prasat community Huai Thap Than District Sisaket Province 2) the current conditions in using local wisdom in the operations of Ban Prasat School Huai Thap Than District Sisaket Province 3) methods for integrating local wisdom through the social engineering process in the operations of Ban Prasat School, Village No. 1, Ban Prasat, Prasat Subdistrict, Huai Thap Than District Sisaket Province the sample was research on cultural quality. They was selected by collecting information from documents field data using preliminary survey methods, interviews, observations, and focus groups. The instrument for collecting data was tools used to collect data include interviews, observation forms, and surveys. The population used is the practice group and the general informant group. Analysis data by descriptive statistics and Content Analysis

The research results were foundas follows;

1) Condition of general Thai wisdom and local wisdom of the Ban Prasat community. Huai Thap Than District, Sisaket Province has a total of 7 areas: agriculture, handicrafts, and traditional Thai medicine. Nature and environmental management Funds and community business, arts, religion and tradition.

2) General conditions of using local wisdom for teaching and learning at Ban Prasat School. There are management, financial, and joint meetings between teachers, committees, and parents and students. This leads to the development of the curriculum in

all 8 learning groups: mathematics, Thai language, science, art, careers and technology. Foreign languages, social studies, religion and culture Health education and physical education By bringing local wisdom directly from local knowledgeable people. Provide students with the skills to work in groups Practice thinking, communication, coordination skills and develop into a community innovator. By participating in community activities that correspond to the 8 learning groups mentioned above.

3) In integrating community wisdom into teaching and learning at Ban Prasat School. A learning management plan has been prepared. Using local wisdom to provide learning content that is consistent and appropriate for each subject. Teaching and learning in each subject will have handmade teaching media. And drawing and painting have 3 steps: preparation step Process and the measurement and evaluation stage In summary, it turned out to be a good result. and obstacles To find a way to improve the next time in summary. Ban Prasat School The wisdom of all types of Ban Prasat communities has been used to organize teaching and learning in all 8 learning subjects through the social engineering process. By cooperation between teachers and parents until satisfactory results were obtained.

Keywords: local wisdom; Ban Prasat School; Social Engineer; Local Course

บทนำ

ภูมิปัญญาเป็นพื้นความรู้ของประชาชนในสังคมที่รับรู้และเข้าใจร่วมกันว่า ภูมิปัญญานั้นมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (สุวรรณ รัตนธรรมเมธี, 2544, น.9) ซึ่งถูกกล่าวถึงมากในปัจจุบัน ภูมิปัญญาจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญยิ่งของมนุษย์ ได้สั่งสมงอกงามขึ้นจากความรอบรู้ ประสบการณ์ ผสมด้วยความเสียสละในการหยั่งรู้อย่างลุ่มลึกเพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มคุณค่าขึ้นอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมของตน (ชวน เพชรแก้ว, 2547, น.5 และ อุดม เขยกิจวงศ์, 2548, น.3) โดยถือเป็นรากฐานสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นประเทศที่มีการพัฒนาในลักษณะทุนนิยม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ มากมาย จึงทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านได้รับความสนใจจากองค์กรต่างๆ มากมาย โดยมีความสำคัญในฐานะที่ทำให้เข้าใจภูมิหลังและรากเหง้าของตนเองให้มากขึ้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2548, น.68) ขณะเดียวกันในทุกวันนี้ สังคมไทยยังได้ให้ความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เพื่อให้เกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่น ประกอบกับมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ (ชัชวาล ทองดีเลิศ, 2547, น.19)

การศึกษาครั้งนี้ได้มีการศึกษาผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคมเพื่อฝึกทักษะการเป็นนักคิด นักสื่อสาร นักประสาน และนักนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ผสมกับประสบการณ์ ทักษะ ความคิดเห็น ตลอดจนเจตคติ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี และอาจใช้เครื่องมือประกอบการสอนต่างๆ อีกมากมาย โดยมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข จึงจำเป็นจึงต้องพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเองอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีนิสัย

ใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนวิทยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน จึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ โดยเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้เชื่อมโยงชุดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับสถานศึกษาเข้าสู่หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาในแต่ละท้องถิ่นผ่านการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 10, 2542, น.18-19) โดยแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจมีวิธีการสำคัญคือ 1) โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรม เนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน โดยคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 2) เชิญเจ้าของภูมิปัญญามาให้ความรู้ โดยอาจร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น หรือ 3) การนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูลและนำมาจัดการเรียนการสอน แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ ขาดงบประมาณ วิธีการสอนยังเป็นรูปแบบเดิม ครูไม่ค่อยเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวิทยากรท้องถิ่นบางท่านไม่มีความมั่นใจในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของตน เนื่องจากไม่มีความรู้ด้านวิธีสอน ขาดแคลนเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่ให้ความร่วมมือในการนำภูมิปัญญาที่ตนมีถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น หรือไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการรวบรวมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อจัดทำเป็นสารสนเทศของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565, น.5) ดังนั้น ความรู้และแหล่งเรียนรู้มีอยู่มากมาย จึงเป็นเรื่องยากที่ผู้สอนจะนำมาสอนได้หมด จึงต้องสร้างให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ไปพร้อมกับการพัฒนาบทบาทของโรงเรียนที่จะจัดการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับท้องถิ่น และเชื่อมโยงสู่ความรู้ที่เป็นสากล ย่อมช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย ยิ่งหากให้นักเรียนได้นำความรู้มาใช้ในการสร้างสรรค์พัฒนาท้องถิ่นด้วยแล้วย่อมเกิดประโยชน์มากมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565, น.6)

โรงเรียนบ้านปราสาท ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ รหัสไปรษณีย์ 33210 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 เป็นโรงเรียนขยายโอกาสจัดการศึกษาและดำเนินนโยบายต่างๆ ของโรงเรียนตามกฎหมายระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ มีผู้บริหารและข้าราชการครูทั้งสิ้น 18 คน บุคลากรสนับสนุนการสอนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ 1 คน นักการภารโรง 1 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน และครูพี่เลี้ยงเด็กอนุบาล 1 คน มีอาคารเรียน 3 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง อาคารศาสตราจารย์พระราชา 1 หลัง ล้อม 3 หลัง อาคารห้องสมุด 1 หลัง สนามเด็กเล่น 2 แห่ง สนามฟุตบอล สนามฟุตซอล และสนามบาสเก็ตบอล มีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา ปีพุทธศักราช 2551 ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งได้กำหนดให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (โรงเรียนบ้านปราสาท, ม.ป.ป., น.1-2) ทั้งนี้โรงเรียนบ้านปราสาท ได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทำให้โรงเรียนพบกับปัญหาในการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ตรงกับผู้เรียน หลักสูตรเนื้อหาวิชา และคุณสมบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาการเตรียมครูผู้สอน ผู้เรียน สื่อการเรียนการสอน การเตรียมการสอนล่วงหน้า ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน งบประมาณไม่เพียงพอ

การเบิกจ่ายค่าตอบแทนยุ่งยากล่าช้า จึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ โดยบูรณาการการศึกษาผ่านทักษะวิศวกรรมสังคม ผ่านการจัดโครงการ “1 ชุมชน 1 มหาวิทยาลัย วิศวกรรมสังคม ขับเคลื่อนชุมชนนวัตกรรม” ของคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในปีงบประมาณ 2566 ที่ผ่านมา เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มงานเรื่ององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ได้แก่ งานของอาลัย จันทรพาณิชย์ (2558) เรื่อง “ท้องถิ่นศึกษา” งานของสมมาตร ผลเกิด (2559) เรื่อง “ท้องถิ่นศึกษา” กลุ่มงานเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ งานของธัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2565) เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ” งานของสุพัตรา คำสุข และคณะ (2556) เรื่อง “ผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์เรื่องประวัติศาสตร์อาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ” ซึ่งงานวิจัยกลุ่มดังกล่าวช่วยทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนบ้านปราสาทที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม เพื่อนำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนบ้านปราสาทต่อไป รวมถึงการศึกษาหลักสูตรประวัติศาสตร์แกนกลางของโรงเรียนด้วย ซึ่งผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ไม่ได้กล่าวถึงแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาในท้องถิ่นโดยตรง และกลุ่มงานที่มีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาหรือกรณีผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น งานของชูศรี สัตยานนท์ (2548) เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” งานของกฤษฎา ยศขันธ์ (2546) เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี” งานของธมตญา นาเมืองรักษ์ (2560) เรื่อง “แนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนท่าคันโทวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์” งานของจิรภัทร อาตนาริ และคณะ (2564) เรื่อง “การจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการสู่สถานศึกษาในอำเภอเมืองสมุทรปราการ” และงานของของสมลักษณ์ เจตะสานนท์ (2551) เรื่อง “หลักสูตรอาชีพท้องถิ่น อาชีพคลินิกเสื้อผ้า” ที่กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น ควรเริ่มจากเรื่องพื้นฐาน เช่น ส่วนประกอบของจักร และวิธีการใช้ สู่การตั้งร้านคลินิกเสื้อผ้า ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพอิสระได้ ซึ่งงานกลุ่มนี้ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นถึงโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการวิจัยเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาครั้งนี้ โดยเป็นการศึกษาต่อยอดจากงานเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ” ที่กล่าวเพียงเนื้อหาที่ได้ แต่ครั้งนี้ได้ต่อยอดถึงการนำไปใช้ในโรงเรียนด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการของโรงเรียนต่อไป และการศึกษาครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และให้เยาวชนเกิดความรัก ความภูมิใจ เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตในท้องถิ่นให้ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท หมู่ 1 บ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท หมู่ 1 บ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดกลับมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมจึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว พื้นฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักพื้นฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ผู้รู้ชาวบ้าน และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2529, น.52 และ ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สถาบันวัฒนธรรมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540, น.36) จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ได้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณา ศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระบางอย่าง ให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับท้องถิ่น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, น.28-29 และ อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน, 2545, น.9) จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ได้แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น คือ รายละเอียดข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนสภาพปัญหาและสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอดพัฒนาในชุมชนและสังคมนั้นๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อจะนำไปใช้วัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, น.11) จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ได้แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง ขอบข่ายของเนื้อหาการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และกำหนดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้สถานศึกษาเพื่อนำไปจัดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามสภาพความพร้อมและความต้องการของสถานศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, น.11) จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ได้แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

การนำภูมิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยกระบวนการสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติและเป็นการเรียนรู้มากกว่ารูปแบบคือ ต้องพยายามไปให้ลึกถึงจิตวิญญาณ หรือตัวคุณค่า โดยหลักสูตรสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อชีวิต มุ่งส่งเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในศิลปวิทยาการ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม มีความรักความผูกพันในท้องถิ่น ประกอบกับมีความรับผิดชอบต่อนอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ (ชัชวาล ทองดีเลิศ, 2547, น.3 และ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, 2542, น.55) จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ได้แนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาในท้องถิ่น

วิศวกรรมสังคม คือ การส่งเสริม สร้างสรรค์ภูมิปัญญาสู่นวัตกรรม นำคุณค่าสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยน้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ร่วมกับ ศาสตร์พระราชา และผลงานองค์ความรู้ของศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ เพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นให้ไปสู่ความยั่งยืนผ่านกระบวนการ วิธีการเรียนรู้ต่างๆ โดยใช้เครื่องมือทางวิศวกรรมสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างทักษะของ “นักคิด นักสื่อสาร นักประสานงาน และนักสร้างนวัตกรรมสังคม” (นงรัตน์ อัสโร, 2563, น.5) จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ได้แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบตามความมุ่งหมายของการวิจัย เนื้อหาในการวิจัย คือ ได้ศึกษารวบรวมเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาของตน สภาพปัจจุบันของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท หมู่ที่ 1 บ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ระยะเวลาในการวิจัยคือเดือนมีนาคม 2566 ณ พื้นที่ศาลาแดง วัดบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 100 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะทางจำนวน 5 คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติโรงเรียน และประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ พระสงฆ์ ราษฎรชาวบ้าน ผู้อาวุโส กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 60 คน ประกอบด้วย ครูบุคลากรจำนวน 15 คน นักเรียน 30 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 15 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสำรวจเบื้องต้นที่ใช้สำรวจพื้นที่ในการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโรงเรียนและชุมชน แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มที่ผ่านการตรวจประเมินเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปเก็บข้อมูล จากนั้นนำมาจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัยมาทำการจำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภทตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งประเด็นไว้ และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความเชื่อถือได้และมีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่วิเคราะห์และสรุปเสร็จเรียบร้อยแล้วมาจัดเรียบเรียงเพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ พร้อมภาพประกอบบางตอน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้นำสรุปอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสำรวจและแบบสังเกต และจัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตชุมชนพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ความรู้เหล่านี้ล้วนให้

เด็กเคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักช่วยเหลือ แบ่งปันข้าวของของตนให้แก่ผู้อื่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้คนเป็นคนดี สอนให้คนเคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติโดยไม่ทำลาย ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปราสาทบ้านปราสาท (ปราสาทโนนธาตุ) ศาลเจ้าแม่ตะเคียน พระสิวลี ปู่ยานาค และท้าวเวสสุวรรณ และคนที่ล่องลับไปแล้วไปแล้วด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นความรู้เรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การทอผ้า ทอเสื่อ การสานตะกร้า และเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่ ด้วยหวาย การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องมือทางการเกษตร เครื่องทรงทางอัปสร ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร นอกจากนั้น ยังมีศิลปะดนตรี การฟ้อนรำ การละเล่นต่างๆ การรักษาโรคด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้ยาสมุนไพร การนวด เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดให้เราวิธีการหลายอย่างที่ทำความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบันด้วยการอนุรักษ์ การบำรุงรักษาสืบต่อไป

และในประเด็นบริบทของโรงเรียนบ้านปราสาท ซึ่งเป็นสถานศึกษาในชุมชนแหล่งภูมิปัญญา พบว่าสภาพของโรงเรียนโรงเรียนบ้านปราสาท ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2514 โดยนายอำเภออุทุมพรพิสัย อาศัยศาลาวัดบ้านปราสาทเป็นที่เรียนชื่อว่า “โรงเรียนวัดบ้านปราสาท” แยกนักเรียนออกจากโรงเรียนบ้านหว่า มีนายคำนึ่ง งาหอม เป็นผู้รักษาการแทนตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ทางราชการให้เงินงบประมาณสร้างอาคารแบบ ศก.01 และได้ย้ายมาสร้างในที่อยู่ปัจจุบัน เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2522 ได้อาคารใหม่แบบ ศก.04 และห้องส้วม เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2533 นายพิชัย ถาวร ได้มาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่แทนย้ายมาจากโรงเรียนบ้านหว่า เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2534 ทางราชการมีคำสั่งให้โรงเรียนบ้านปราสาท เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นโรงเรียนแรกของ สปอ. ห้วยทับทัน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2534 เป็นวันเปิดการสอนระดับมัธยมศึกษา มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 44 คน ชาย 26 คนและหญิง 18 คน ในปีการศึกษา 2536 นักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

พ.ศ. 2550 โรงเรียนบ้านปราสาท ได้โอนเข้าสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ และใน พ.ศ. 2555 ได้รับบรรจุตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ปัจจุบันโรงเรียนบ้านปราสาทได้จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผู้บริหารและข้าราชการครูทั้งสิ้น 18 คน บุคลากรสนับสนุนการสอนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ 1 คน นักการภารโรง 1 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน และครูพี่เลี้ยงเด็กอนุบาล 1 คน มีอาคารเรียน 3 หลัง อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง อาคารศาสตร์พระราชา 1 หลัง ส้วม 3 หลัง อาคารห้องสมุด 1 หลัง สนามเด็กเล่น 2 แห่ง สนามฟุตบอล สนามฟุตซอลและสนามบาสเกตบอล

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนบ้านปราสาทมีชุมชนบ้านโนนธาตุ บ้านใหม่พัฒนา และบ้านฮ่องตั้งอยู่ล้อมรอบ พื้นที่ของโรงเรียนอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลปราสาท บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ วัดปราสาท องค์การบริหารส่วนตำบลปราสาท และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลปราสาท อาชีพหลักของชุมชนคือ อาชีพเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง คืองานไหว้พระธาตุประจำปีวัดบ้านปราสาท มีการจัดงานประเพณีแสงสีเสียงในทุกปี เพื่อเป็นการสืบสานตำนานพันปีของพระธาตุบ้านปราสาท และเพื่อเป็นการสานต่อประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

ในส่วนของหลักการบริหารการศึกษานั้น โรงเรียนบ้านปราสาทภายใต้การบริหารงานของท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียน นางอภัสสร เจริญศิริ และท่านรองผู้อำนวยการโรงเรียน นายธนต์ สมหมาย ได้จัดแบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่ายโดยแบ่งเป็นฝ่ายวิชาการ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายกิจการนักเรียนและฝ่ายบริการ ผู้บริหารยึดหลักการบริหารงาน โดยใช้เทคนิคการบริหารแบบกระบวนการ PDCA เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งคณะครู บุคลากรและชุมชนแบบ PLC ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการวิเคราะห์สภาพปัญหาผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมา โดยใช้ข้อมูลเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของชุมชนอย่างชัดเจน ในกระบวนการพัฒนางานวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดำเนินงานพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาชีพตามความต้องการของครูและสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนบ้านปราสาท มีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยนำแผนไปปฏิบัติ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและปรับปรุง พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง มีการบริหารอัตรากำลัง ทรัพยากรทางการศึกษาและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการนิเทศภายใน นำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีส่วนในการวางแผนปรับปรุง พัฒนาและร่วมกันรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับงานวิชาการ จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียนและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อของผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัย จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน เพื่อประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างสูงสุด (โรงเรียนบ้านปราสาท, 2566, น.1, อภัสสร เจริญศิริ, 2566, สัมภาษณ์ และ ธนต์ สมหมาย, 2566, สัมภาษณ์)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่การเรียนการสอนของโรงเรียน เป็นการนำคตินิยม ความเชื่อ หรือหลักการพื้นฐานที่เกิดจากการสั่งสมหรือสืบทอดกันมา หรือขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและจริยธรรมที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม และความเป็นระเบียบแบบแผนที่เคยถือปฏิบัติสืบทอดกันมาที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระมาให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบไปด้วย คน แนวคิดชาวบ้าน ผลงานชาวบ้าน (สุดา เนตรสว่าง, 2519, น.115-116) ดังที่ครูโรงเรียนให้สัมภาษณ์ว่า “จากที่ผ่านมาโรงเรียนได้มีแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนบ้านปราสาทมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบจะประกอบไปด้วย คนที่มีความรู้ที่ประสบผลสำเร็จในชุมชน พวกแนวคิดที่ชาวบ้านนำมาใช้และสำเร็จ เช่น องค์ความรู้เรื่องปราสาทบ้านปราสาท ว่านจักจั่น รำพระอินทร์ ดอกไม้หมาก (อัม) ยาสมุนไพรเล็กเหล่า บุนนารี เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เรื่องของดีของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น ทุเรียน ปราสาทขอม เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมที่ชาวบ้านทำแล้วเห็นโดดเด่นเป็นรูปธรรม เช่น ธนาคารชุมชน กลุ่มทอผ้า กลุ่มสมุนไพร กลุ่มฌาปนกิจ ขนบธรรมเนียมอื่นๆ เช่น งานไหว้พระธาตุพันปี ความเชื่อเรื่องพระธาตุแห่งความรักและการสมรสหน้าองค์พระธาตุ เป็นต้น ก็จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ทางโรงเรียนต้องนำมาวิเคราะห์ถึงความสำคัญในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป” (ประสิทธิ์ หมุยโท, 2566, สัมภาษณ์)

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านปราสาท โดยในด้านการบริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วยการจัดทำนโยบายในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และขับเคลื่อนในสถานศึกษา และการบูรณาการในแผนการปฏิบัติงานประจำปี การดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติงานประจำปี การติดตามประเมินผล การพัฒนานโยบาย แผนงานในการขับเคลื่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของสถานศึกษา ที่สำคัญ คือ การศึกษาค้นคว้าหาผู้ที่มีความรู้และวิถีชาวบ้าน ทำเวทีชาวบ้าน เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร ขอความร่วมมือภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษารายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติ ปรับใช้ในกลุ่มสาระ ใช้ภูมิปัญญาสอนในโรงเรียนร่วมกัน เขียนแผนการสอน นำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนนั้น รวมถึงมีกิจกรรมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำมาพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เช่น ด้านการเกษตรกรรม การเพาะปลูก การขยายพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร มีการปลูกพืชสมุนไพรในโรงเรียน ส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ส่งเสริมด้านกองทุน เช่น โรงเรียนได้จัดเงินออมของโรงเรียน กองทุนศิษย์เก่าโรงเรียน เป็นต้น ด้านศิลปกรรม คือ การวาดภาพพระบายสี ดนตรีนาฏศิลป์ รำพระอินทร์ เชื่อมโยงกับด้านภาษาวรรณกรรม ปรัชญา ศาสนา ประเพณี ด้านโภชนาการ เช่น ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหารและยาให้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก เช่น น้ำพริกสมุนไพร

การจัดการเรียนการสอนได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยศึกษาจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการวัดประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีมติเห็นชอบให้นำมาบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศิลปะ การงาน อาชีพ และเทคโนโลยี สุขศึกษาและพลศึกษา จากการสอบถามสัมภาษณ์ แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนนั้น (อุดม เขยกิจวงศ์, 2545, น.65 และ ญัฐกานต์ เรือนคำ, 2546, น.6)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตในกระบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ที่มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา มีความเป็นไปได้ในรูปแบบของการบูรณาการและสามารถบูรณาการได้ทุกสาระการเรียนรู้ ซึ่งคณะครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และผู้บริหาร มีความเห็นดังนี้คือ 1) เริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง 2) จัดทำข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การจัดทำกำหนดการสอนและเตรียมการสอนจากโครงการวิศวกรรมสังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษที่จัดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2566 ณ ศาลาแดง วัดปราสาท โดยมีการวางกรอบหลักสูตรท้องถิ่นและออกแบบแผนการสอนในรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับครูสังคมศึกษา ที่มีหัวแผน ชื่อแผน ชั้นที่สอน ระยะเวลา มาตรฐานตัวชี้วัด พร้อมด้วยรายละเอียดในตัวแผนที่ประกอบด้วย ตัวแผน สาระสำคัญ จุดประสงค์ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการวัด ประเมินผล (เครื่องมือวัด วิธีการวัด เกณฑ์การวัด) (ชุติมา เมฆวัน, 2566, สัมภาษณ์) และ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยร่วมกับโครงการวิศวกรรมสังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษในการจัดกิจกรรมสืบค้นประวัติบ้านปราสาท ประวัติโรงเรียน ประวัติของพระครูในฐานะบุคคลผู้มีจริยธรรมเป็นแบบอย่าง ในรูปแบบของ Timeline พัฒนาการ และ Timeline กระบวนการ ผ่านขั้นตอนการแปรรูป ยาสมุนไพร ลูกประคบ เป็นต้น และมีกิจกรรมการระบายนี้อธิบายขั้นตอนและการจัดทำ

สื่อเป็นที่คาดศรัทธารูปปราสาท รูปดอกคำดวง การฝึกการทำแบบฝึกหัด การสืบค้นข้อมูลท้องถิ่น รูปของดี บ้านฉั่น เป็นต้น ผ่านทักษะการคิด สื่อสาร ประสาน และครุณวัตรกร ผ่านเครื่องมือ M.I.C.Model สู่การยกระดับผู้เรียนจากองค์ความรู้สู่การเรียนรู้และการผลิตสื่อ 5) การวัดผลประเมินผล และ 6) มีการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติตนได้อย่างสมดุล พร้อมนำมาปรับใช้ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสังเกตในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นตามมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้มีการดำเนินการ คือ มีแผนงาน/โครงการส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมนักเรียน มีการติดตามผลการจัดกิจกรรมนักเรียน นำผลการติดตามมาปรับปรุง พัฒนากิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบูรณาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พูดคุยและสนทนากลุ่มกับครูอาจารย์ เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้หลักของการวิเคราะห์และตีความข้อมูล ผลปรากฏคือ สารคดีศาสตร์ ได้ศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นและชุมชนบ้านปราสาท แล้วนำมาแตกแขนงย่อย โดยเน้นในเรื่องโครงการเลี้ยงสัตว์ โครงการทำนา ซึ่งนำมาบูรณาการในสาระการเรียนรู้สาระที่ 2 การวัด สาระที่ 6 ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ส่วนสาระภาษาไทย มีการใช้ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี นิทาน ตำนาน ความเชื่อในท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาโรคมาจัดทำนันทนาการในลักษณะของสื่อการอ่าน ให้นักเรียนฝึกจับใจความสำคัญจากการอ่านให้อ่านแล้วตอบคำถาม ด้านการฝึกทักษะการเขียน อาจทำได้โดยให้เขียนสรุปจากสิ่งที่อ่านหรือฟัง เขียนแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึก การฝึกทักษะการคิดทั้งขั้นพื้นฐานและขั้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าได้ รวมถึงการฝึกทักษะการฟัง อาจใช้บทร้องเล่น นิทาน ตำนาน ปราสาทบ้านปราสาท เพลงพื้นบ้าน ฝึกการเขียนสรุป จากสิ่งที่อ่านหรือฟัง เช่น อาจตั้งคำถามว่า เหตุใดในท้องถิ่นจึงมีความเชื่อเช่นนี้ นิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดอย่างไร หรือนักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ประเพณีเหล่านี้ได้อย่างไร เป็นต้น การถูกฝึกโดยการนำของจริงมาให้นักเรียนดู ซึ่งอาจเป็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตและทำมาหากินต่างๆ ส่วนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ จะมีการบูรณาการโดยการนำตัวอย่างงานจากมะละกอ มะนาว และมะกรูด ส่วนสาระศิลปะจะมีการบูรณาการในเรื่องการเย็บปักถักร้อย การเสวผ้า การจักสาน การแกะสลักผลไม้เพื่อรับรองแขก ส่วนกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีได้มีการบูรณาการในการทำน้ำพริกสมุนไพร ขนมตาล กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ได้มีการนำองค์ความรู้เรื่องท้องถิ่นศึกษา มาจัดทำโครงการงานเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จากนิทานพื้นบ้าน ตำนานการสร้างปราสาทพันปี โดยทำเป็นหนังสือไว้ในการศึกษา คำศัพท์ การสนทนากิจกรรมในการเรียนการสอนของห้องเรียน ส่วนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะมีการทำชุดความรู้เกี่ยวกับปราสาทบ้านปราสาท และสวนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ได้มีการนำกระบวนการผลิตยาสมุนไพรของพระครูเจ้าอาวาสวัดบ้านปราสาท ผสมกับการทำน้ำพริกปลาแก้ว ซึ่งเป็นปลาจากสระน้ำในหมู่บ้าน โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้และแนะนำให้ปรับปรุง

ผลงานของแต่ละคนที่เข้ารับชมการนำเสนอผลงาน (อาภัสสร เจริญศิริ, 2566, สัมภาษณ์ และ ธนัท สมหมาย, 2566, สัมภาษณ์) ดังกล่าวต้องมีความสัมพันธ์กับผลงานด้านการบริหารและการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนโดยตรง มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด การรักษาสีงแวดล้อม ค่ายคุณธรรม และการสร้างระบบดูแลนักเรียนให้มีส่วนร่วมกับชุมชน ฝึกให้เด็กมีจิตอาสา รู้จักการพึ่งพาตนเองและดูแลผู้อื่น และเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และได้พัฒนาทักษะการคิด มีทักษะการทำงานกลุ่ม นักเรียนกล้าที่จะแสดงออกในการนำเสนอผลงาน และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น รวมถึงนักเรียนได้นำความรู้และทักษะต่างๆ ดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (เสาวรส งามเกลี้ยง และ นฤมล ภูสิงห์, 2566, น.103)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนบ้านปราสาท ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรท้องถิ่น เกิดบรรยากาศ พื้นฟู ผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตร และร่วมกิจกรรมถ่ายทอดความรู้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนเรียนได้อย่างมีความสุข เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ชุมชน และโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนสำนึกของสังคมในด้านคุณค่า ผู้คนได้หวนกลับมาศึกษากันอย่างจริงจังลึกซึ้งและกว้างขวาง อันเป็นการสร้างกุศลแห่งวัฒนธรรมกับคุณภาพชีวิตให้พัฒนาอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นประกอบกับยังไม่มีผู้ใดศึกษาค้นคว้าวิจัยมาก่อน ผู้สนใจจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เพื่อผลการศึกษจะได้เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าในอดีตนั้นวิถีชีวิตชุมชนมีความเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมชาติ มีอาชีพเกษตรกรรม มีภูมิปัญญาที่หลากหลาย สอดรับกับบริบทความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับสภาพทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน โดยผ่านการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้โดยใช้กระบวนการวิศวะกรรมสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551) และอัจฉรา ภาณุรัตน์ (2549) ที่ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในด้านความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมต่างๆ และสอดคล้องกับบังอร ฝ่ายสัจจา (2546) ที่ได้ศึกษาวิจัยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกโรงเรียนฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีทั้งหมดแบ่งเป็น 9 ประเภท ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุน และธุรกิจชุมชนด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านปราสาท มีขั้นตอนคือ 1) การจัดทำแผนการเรียนรู้อยู่ 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

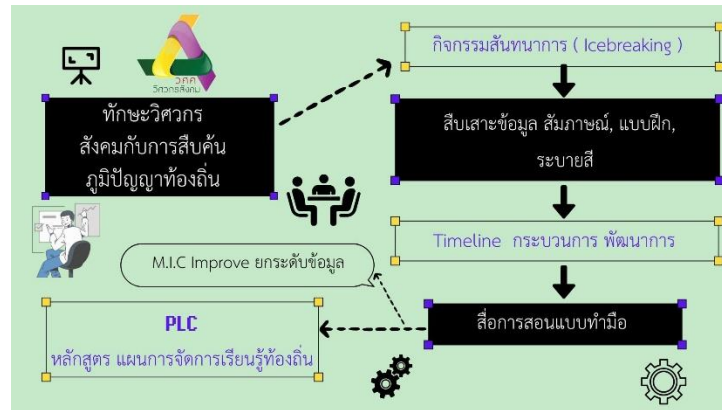

ที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผลของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการอย่างนี้ สอดคล้องข้อเสนอแนะกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) นิตยา บุตรศรี (2542) และ อีร์ศักดิ์ อัครบวร (2545) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สถานศึกษาควรมี 4 ขั้นตอน คือ 1.การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.วางแผนการเรียนรู้ 3.ปฏิบัติการเรียนรู้ตามแผน 4.นำเสนอผลการเรียนรู้หรือแสดงผลงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านปราสาท โดยต้องมีการวางแผนร่วมกับครูในกลุ่มสาระและวางแผนร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่ม คือ ผู้รู้ในท้องถิ่น การใช้สถานที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้โรงเรียนและครูช่วยให้การจัดการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ช่วยให้จัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสภาพจริงในท้องถิ่น ช่วยแก้ปัญหาในเรื่องความรู้ ประสบการณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่ไม่มีความถนัด ช่วยทำให้มีความรู้และสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับพรชัย ภาพันธ์ (2547) พจนา เนียนธาดา (2543) สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ (2546) และข้อมูลจากสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2546) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า 1. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน มีการมอบหมายงานกิจกรรมให้นักเรียนไปทำที่บ้าน ครูและชาวบ้านจะเป็นผู้ติดตามและประเมินผล 2.ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในชุมชน หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ณ ศาลาประชาคมในชุมชน ให้นักเรียนชุมชน และวิทยากรมาพบปะกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3.โรงเรียนและชุมชนประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน และสอดคล้องกับนิรดา วัชญาลักษณ์ (2566) ชนัท ธาตุทอง (2550) และพิชาติ แก้วพวง (2566) ที่กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร ต้องกำหนดให้ตรงกับจุดหมายที่สนองความต้องการของสังคมประเทศชาติในทุกๆ ด้าน การกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรเพื่อตอบสนองผู้เรียนในด้านสังคมกระบวนการเรียนรู้ และสภาพท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจทั้งรายกลุ่ม และรายบุคคล รวมถึงการประเมินหลักสูตรที่เหมาะสมและต่อเนื่อง เสริมสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้นำทักษะวิศวกรสังคม ซึ่งเป็นทักษะในศตวรรษที่ 21 มาบูรณาการสู่กิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การสรุปองค์ความรู้ในรูปแบบของผังอินโฟกราฟิกและการจัดทำสื่อการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาต่อไป ดังแผนผังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงประวัติสภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอบัวลาย ตำบล จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งภูมิปัญญาส่วนใหญ่เป็นความรู้จากชาวบ้านที่ถ่ายทอดต่อกันมา เช่น รำพระอินทร์ การไถยาสมุนไพร ดอกไม้หมัก ลูกประคบ การนวด จักสาน โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่การเรียนการสอนของโรงเรียน มีการบูรณาการกับการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ และเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผ่านการจัดโครงการวิศวกรสังคมในปีงบประมาณ 2565 ถึงปีงบประมาณ 2566 ของคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ โดยใช้เครื่องมือ 5 เครื่องมือ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา พัฒนาสถานศึกษา พัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และมีระบบติดตามผลการดำเนินงาน นำผลมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และได้นำมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนต่อมา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1.ผู้บริหารและชุมชนควรมีความรู้ความเข้าใจการประยุกต์บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ และมีความมุ่งมั่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปบริหารจัดการและประยุกต์ใช้ในการสอน
- 2.ชุมชนควรสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และควรสานต่อโครงการเมื่อมีการจัดโครงการวิศวกรสังคมแล้วเสร็จ
- 3.ผู้ปกครองควรเข้าใจและเห็นความสำคัญในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาดำเนินงานในโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ควรวิจัยในการศึกษาผลสำเร็จในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
- 2.ควรทำวิจัยในการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตนเอง

3.ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่เราพัฒนาขึ้นกับหลักสูตรระดับท้องถิ่นอื่นๆ และชั้นอื่นๆ

4.ควรศึกษาบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.ควรศึกษารูปแบบและกระบวนการปลูกฝังภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพสำหรับนักเรียน และควรขยายขอบเขตในการศึกษาให้สูงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ยศชรัส. (2546). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. *ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารศึกษาศาสตร์)*. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉันท ชาติทอง. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- จิรภัทร นาคนารี และคณะ. (2564). *รายงานการวิจัย: การจัดการความรู้และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการสู่หลักสูตรสถานศึกษาในอำเภอเมืองสมุทรปราการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ชวน เพชรแก้ว. (2547). การยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน. *วารสารภาษาไทย*. 2(3), 14-23.
- ชัชวาล ทองดีเลิศ. (2547). *ความรู้ท้องถิ่น: การจัดการความรู้สู่การจัดการทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- ชูศรี สัตยานนท์. (2548). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. *ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารศึกษาศาสตร์)*. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐกานต์ เรือนคำ. (2546). การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเรื่องการปลูกพืชที่สำคัญของชุมชนบ้านสันตะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสันตะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. *ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(ประถมศึกษา)*. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณิราดา เวชญาลักษณ์. (2565). *การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธมตญา นามเมืองรักษ์. (2560). *แนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานของโรงเรียนท่าคันโทวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(วัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธัญพงค์ สารรัตน์ และคณะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพมหานคร: รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ การบริหารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร ครั้งที่ 6 ประจำปี 2565 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2545). *กิจกรรมการศึกษาเพื่อท้องถิ่น: เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ก.พลพิมพ์.
- นงรัตน์ อีสโร. (2564). *คู่มือพัฒนานักศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- นิตยา บุตรศรี. (2542). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(นิเทศการศึกษาศาสตร์และพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พจนนา เทียนธาดา. (2543). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชาติ แก้วพวง. (2566). การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการฝึกหัดครูมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- โรงเรียนบ้านปราสาท (ม.ป.ป.). ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนบ้านปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ. ม.ป.ท.. ม.ป.พ..
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสถานที่ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์เสริมปัญญาไทย จำกัด.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน: ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- เสาวรส งามเกลี้ยง และ นฤมล ภูสิงห์. (2566). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน หน่วยการเรียนรู้ ผจญภัยไปด้วยกันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. 14(2), 93-106.
- สัมภาษณ์ ชุตินา เมฆวัน, รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, (2 มีนาคม 2566).
- สัมภาษณ์ ประสิทธิ์ หมุยโท, ชาวบ้านชุมชนบ้านปราสาท, ศาลาแดง วัดบ้านปราสาท, (1 มีนาคม 2566).
- สัมภาษณ์ ธนัท สมหมาย, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปราสาท, ศาลาแดง วัดบ้านปราสาท, (1 มีนาคม 2566).
- สัมภาษณ์ อาภัสสร เจริญศิริ, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปราสาท, ศาลาแดง วัดบ้านปราสาท, (1 มีนาคม 2566).
- ส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สถาบันวัฒนธรรมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). การใช้และพัฒนาระบบการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สมมาตร ผลเกิด. (2559). เอกสารคำสอน รายวิชาท้องถิ่นศึกษา (0002501) (Local Studies). บุรีรัมย์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สมลักษณ์ เจตนะสนน. (2551). หลักสูตรอาชีพท้องถิ่น: อาชีพ “คลินิกเสื้อผ้า”. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปิกบุ๊ก เซนเตอร์ จำกัด.
- สมหมาย สว่างวัฒนารัตน์. (2546). การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดา เนตรสว่าง. (2549). การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาการตีกลองบูชา โรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม จังหวัดลำปาง. ดุษฎีนิพนธ์ (กศ.ด.) บริหารการศึกษา. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สุพัตรา คำสุข และคณะ. (2556). ผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดวิเคราะห์เรื่องประวัติศาสตร์อาเซียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิจัย มข. ฉบับบัณฑิตศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 1(2), 55-62. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/gskkuhs/article/view/30424>
- สุวรรณ รัตนธรรมเมธี. (2544). *ตำราการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2529). *คู่มือค่านิยม*. กรุงเทพมหานคร: กราฟิกอาร์ต.
- สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 10. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น*. อุบลราชธานี: กลุ่มพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษา เอกสารลำดับที่ 19/2542.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิทยบริการ และสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2546). *เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “สารสนเทศท้องถิ่นกับการพัฒนาการศึกษา วันที่ 24-25 กรกฎาคม 2546*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อาลัย จันทร์พานิชย์. (2558). *ท้องถิ่นศึกษา*. บุรีรัมย์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2546). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2549). *เอกสารคำสอนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา*. สุรินทร์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). *หลักสูตรท้องถิ่น: ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่น การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พันธ์.